

КАНЦЭПЦЫЯ ІНСТЫТУТА ГРАМАДЗЯНСКІХ ПАРТНЁРСТВАЎ ДЛЯ БЕЛАРУСІ

1. КАРОТКАЕ АПІСАННЕ

Дадзеная Канцэпцыя інстытута грамадзянскіх партнёрстваў для Беларусі ўяўляе сабой комплексную распрацоўку, накіраваную на стварэнне ў Рэспубліцы Беларусь інстытута грамадзянскіх партнёрстваў. Мэтай з'яўляецца ўкараненне юрыдычна абгрунтаванай і сацыяльна значнай ініцыятывы, якая забяспечыць прававое прызнанне і абарону партнёрскіх адносін, у прыватнасці для пар, якія не маюць магчымасці ці жадання ўступіць у шлюб, уключаючы аднаполыя пары. Укараненне інстытута грамадзянскіх партнёрстваў накіравана на забеспячэнне роўных правоў і магчымасцей для ўсіх грамадзян Беларусі, незалежна ад іх сексуальнай арыентацыі і гендэрнай ідэнтычнасці, што адпавядае міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека і спрыяе пабудове больш справядлівага і інклюзіўнага грамадства.

Канцэпцыя заклікана стаць асновай для наступнай распрацоўкі канкрэтных заканадаўчых актаў і сацыяльных праграм, якія забяспечваюць рэалізацыю інстытута грамадзянскіх партнёрстваў у Беларусі. Яна закранае шырокі спектр пытанняў, пачынаючы ад абгрунтавання неабходнасці рэформы і заканчваючы пералікам нарматыўна-прававых актаў, якія спатрэбіцца змяніць для яе рэалізацыі. Дадзеная канцэпцыя разглядае грамадзянскія партнёрствы як інструмент для дасягнення сацыяльнай справядлівасці, паляпшэння прававой абароны розных формаў сямейных і партнёрскіх адносін і гарманізацыі грамадскіх адносін у Беларусі.

2. ПРАБЛЕМЫ, НА РАШЭННЕ ЯКІХ НАКІРАВАНАЯ РЭФОРМА

Існуючая ў Беларусі прававая сістэма не ў поўнай меры адказвае сучасным сацыяльным рэаліям і патрэбам грамадства ў дачыненні да разнастайнасці формаў сямейных і партнёрскіх адносін. У прыватнасці, адсутнасць прававой базы для грамадзянскіх партнёрстваў з'яўляецца сур'ёзнай праблемай. У цяперашні час у Беларусі шлюб вызначаецца выключна як саюз мужчыны і жанчыны, што заканадаўча замацавана ў артыкуле 32 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Гэта выключае магчымасць прававога прызнання аднапалых пар і іншых формаў партнёрскіх адносін, якія не адпавядаюць традыцыйнаму паняццю шлюбу. Праблема тычыцца не толькі ЛГБТК+ пар, але і іншых саюзаў, якія не падпадаюць пад рамкі афіцыйнага шлюбу, такіх як пары, якія жывуць разам без рэгістрацыі

шлюб, або пары, якія не могуць заключыць шлюб па рэлігійных ці іншых перакананнях. Адсутнасць прававога рэгулявання такіх адносін стварае прававую нявызначанасць і сацыяльную ўразлівасць для значнай часткі насельніцтва. Як следства, значная частка насельніцтва, уключаючы ЛГБТК+ грамадзян і пары, якія жывуць у незарэгістраваных адносінах, пазбаўленыя неабходнай прававой абароны і сацыяльных гарантый.

Абмежаваныя магчымасці прававой абароны для партнёрскіх адносін прыводзяць да шэрагу негатыўных наступстваў. ЛГБТК+ пары, а таксама іншыя грамадзяне, якія не знаходзяцца ў шлюбе, сутыкаюцца з недахопам сацыяльных гарантый і абароны для нетрадыцыйных сем'яў. Гэта праяўляецца ў адсутнасці правоў на сумесную маёмасць, абмежаваннях у пытаннях спадчыны, цяжкасцях пры рэалізацыі права на медыцынскае абслугоўванне і догляд за партнёрам, а таксама ў адсутнасці сацыяльных гарантый, такіх як атрыманне пенсіі па страце кармільца. Дадзеная праблема тычыцца не толькі ЛГБТК+ пар, але і гетэрасексуальных пар, якія па якіх-небудзь прычынах не жадаюць ці не могуць уступіць у шлюб, а таксама іншых формаў нетрадыцыйных саюзаў. Гэта стварае прававую невызначанасць і сацыяльную ўразлівасць для значнай часткі насельніцтва Беларусі.

Акрамя прававых і сацыяльных праблем, стыгматызацыя і дыскрымінацыя ЛГБТК+ людзей застаюцца сур'ёзным выклікам для беларускага грамадства. Увядзенне інстытута грамадзянскіх партнёрстваў з'яўляецца важным крокам на шляху да пераадолення сацыяльнай стыгмы і дыскрымінацыі па прыкмеце сексуальнай арыентацыі і гендэрнай ідэнтычнасці. Правое прызнанне аднаполых партнёрстваў і іншых формаў партнёрскіх адносін можа спрыяць змене грамадскай думкі, фарміраванню талерантнага стаўлення да ЛГБТК+ людзей і стварэнню больш інклюзіўнай і паважлівай атмасферы ў грамадстве. Міжнародныя праваабарончыя арганізацыі, такія як Human Rights Watch і Amnesty International, неаднаразова ўказвалі на неабходнасць прыняцця мер па барацьбе з дыскрымінацыяй ЛГБТК+ у Беларусі і заклікалі да легалізацыі аднаполых партнёрстваў.

3. АСНОЎНЫЯ МЭТЫ/ЗАДАЧЫ РЭФОРМЫ

Асноўнай мэтай рэформы з'яўляецца прызнанне грамадзянскіх партнёрстваў на заканадаўчым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь. Для дасягнення гэтай мэты неабходна стварыць трывалую прававую базу, якая дазволіць грамадзянам заключаць грамадзянскія партнёрствы і абараняць свае маёмасныя і асабістыя правы ў рамках гэтых партнёрстваў. Гэта прадугледжвае распрацоўку і прыняцце

спецыяльнага закона аб грамадзянскіх партнёрствах, які будзе рэгуляваць парадак заключэння, скасавання і прававыя наступствы грамадзянскіх партнёрстваў.

Яшчэ адной ключавой задачай з'яўляецца забеспячэнне роўных правоў для ўсіх пар, незалежна ад іх сексуальнай арыентацыі. Рэформа накіравана на ўраўнаванне правоў ЛГБТК+ пар і гетэрасексуальных пар у тых галінах, якія маюць дачыненне да сямейных адносін, хоць і не прадугледжвае поўнага ўраўнення грамадзянскіх партнёрстваў са шлюбам. Прынцып роўнасці і недыскрымінацыі, замацаваны ў артыкуле 26 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (МПГПП), удзельнікам якога з'яўляецца Беларусь, з'яўляецца асноватворным для дадзенай рэформы.

Найважнейшай задачай з'яўляецца абарона маёмасных і асабістых правоў партнёраў, якія знаходзяцца ў грамадзянскіх партнёрствах. Гэта ўключае шырокі спектр пытанняў, такіх як спадчына, сумесная маёмасць, медыцынская абарона, права на наведванне хворых партнёраў, права на атрыманне інфармацыі аб стане здароўя партнёра, права на аліменты ў выпадку скасавання партнёрства, а таксама іншыя аспекты, звязаныя з сямейнымі адносінамі. Заканадаўства аб грамадзянскіх партнёрствах павінна забяспечыць партнёрам прававую вызначанасць і абарону іх інтарэсаў у гэтых галінах.

Нарэшце, для паспяховай рэалізацыі рэформы неабходна стварэнне сацыяльнай праграмы падтрымкі партнёрстваў. Гэтая праграма павінна быць накіравана на зніжэнне ўзроўню сацыяльнай і прававой дыскрымінацыі, забеспячэнне доступу да асноўных правоў і паслуг для ўсіх грамадзян, незалежна ад іх сямейнага становішча і сексуальнай арыентацыі. Праграма можа ўключаць адукацыйныя праграмы, кансультацыйныя паслугі, псіхалагічную і сацыяльную падтрымку ЛГБТК+ асоб і пар, а таксама іншыя меры, накіраваныя на стварэнне інклюзіўнага і талерантнага грамадства.

4. КРОКІ ПА РЕАЛІЗАЦЫІ РЕФОРМЫ

4.1. Распрацоўка і прасоўванне заканадаўчых ініцыятыв

Першым крокам з'яўляецца фарміраванне міжведамаснай працоўнай групы, якая будзе займацца распрацоўкай праекта закона аб грамадзянскіх партнёрствах. У склад рабочай групы павінны ўвайсці прадстаўнікі розных дзяржаўных органаў, уключаючы Міністэрства юстыцыі, Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, Міністэрства аховы здароўя, Міністэрства ўнутраных спраў, а таксама прадстаўнікі

праваабарончых арганізацый, ЛГБТК+ супольнасці і эксперты ў галіне сямейнага, грамадзянскага і міжнароднага права. Прыцягненне міжнародных экспертаў і прадстаўнікоў міжнародных арганізацый, такіх як Праграма развіцця ААН (ПРААН) і Упраўленне Вярхоўнага камісара ААН па правах чалавека (УВКПЧ), можа забяспечыць каштоўную экспертызу і адпаведнасць міжнародным стандартам.

Наступным этапам з'яўляецца распрацоўка праекта закона аб грамадзянскіх партнёрствах. Праект павінен быць распрацаваны з улікам міжнароднага вопыту, стандартаў у галіне правоў чалавека і асаблівасцей прававой сістэмы Беларусі. Важна дэтальна прапрацаваць усе аспекты, уключаючы паняцце грамадзянскага партнёрства, умовы і парадак яго заключэння і скасавання, правы і абавязкі партнёраў, а таксама парадак вырашэння спрэчак. Пры распрацоўцы праекта закона неабходна абавязкова накіравацца на міжнародныя дакументы, такія як МПГПП, а таксама ўлічваць вопыт краін, якія легалізавалі грамадзянскія партнёрствы або аднаполыя шлюбы. Пасля распрацоўкі праекта закона неабходна правесці шырокае грамадскае абмеркаванне праекта закона.

Завяршальным этапам заканадаўчай ініцыятывы з'яўляецца унясенне праекта закона ў парламент.

1. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь: Артыкул 32, які замацоўвае шлюб як саюз мужчыны і жанчыны, магчыма патрабуе змяненняў для канстытуцыйнага прызнання грамадзянскіх партнёрстваў як раўнапраўнай формы сямейных адносін. Гэта можа ўключаць даданне палажэння аб прызнанні розных формаў сямейных адносін або выключэнне палажэнняў, якія абмяжоўваюць шлюб саюзам мужчыны і жанчыны.

2. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб шлюбе і сям'і: Спатрэбіцца легалізацыя грамадзянскіх партнёрстваў і распрацоўка новага раздзела, які рэгулюе парадак заключэння, скасавання, а таксама правы і абавязкі партнёраў у грамадзянскіх партнёрствах.

2.1. Прадастаўленне партнёрам права сумеснага ўсынаўлення або апекі над дзецьмі: У многіх краінах, дзе грамадзянскія партнёрствы легалізаваны, партнёрам прадастаўляецца права сумеснага ўсынаўлення дзяцей або ўстанаўлення апекі над імі. Гэта звязана з прызнаннем фактычных сямейных адносін і імкненнем забяспечыць найлепшыя інтарэсы дзіцяці. Таму верагодна, што пры легалізацыі грамадзянскіх партнёрстваў у Беларусі будзе разгледжана і гэтае пытанне.

2.2. Раздзел маёмасці і даўгоў: Як правіла, заканадаўства аб грамадзянскіх партнёрствах прадугледжвае парадак падзелу маёмасці і даўгоў у выпадку скасавання партнёрства. Гэта можа адбывацца па аналогіі з падзелам маёмасці пры разводзе, улічваючы ўклад кожнага з партнёраў і іншыя значныя абставіны. Распрацоўка асобнага раздзела Кодэкса, які рэгулюе гэтыя пытанні для грамадзянскіх партнёрстваў, была б лагічным крокам.

2.3. Аліменты: Пытанне аб выплаце аліментаў пасля скасавання грамадзянскага партнёрства таксама звычайна рэгулюецца заканадаўствам. Магчымасць прысуджэння аліментаў аднаму партнёру на карысць іншага можа залежаць ад працягласці партнёрства, фінансавага становішча кожнага з партнёраў і іншых фактараў. Уключэнне палажэнняў аб аліментах у новы раздзел Кодэкса было б важным для абароны правоў эканамічна слабага боку ў выпадку скасавання партнёрства.

3. Грамадзянскі кодэкс Рэспублікі Беларусь: Неабходна рэгуляванне маёмасных адносін і спадчынных правоў у грамадзянскіх партнёрствах, што забяспечвае абарону маёмасных інтарэсаў партнёраў і парадак спадчыны.

4. Падатковы кодэкс Рэспублікі Беларусь: Патрэбны палажэнні аб падатковых льготах і абавязках для грамадзянскіх партнёраў, аналагічныя тым, што прадугледжаны для шлюбных пар, для забеспячэння роўнасці ў падатковай сферы.

5. Працоўны кодэкс Рэспублікі Беларусь: Неабходна забеспячэнне сацыяльнымі гарантыямі і льготамі для грамадзянскіх партнёраў, уключаючы водпуск па догляду за хворым партнёрам, дадатковыя водпускі і іншыя працоўныя льготы.

6. Закон Рэспублікі Беларусь аб дзяржаўным сацыяльным страхаванні: Спатрэбіцца удакладненне ўмоў сацыяльнага страхавання для грамадзянскіх партнёраў, для забеспячэння роўнага доступу да пенсій, дапамог і іншых сацыяльных выплат.

7. Закон Рэспублікі Беларусь аб прававым статусе замежнікаў і асоб без грамадзянства: Важна прадугледзець легалізацыю партнёрстваў, заключаных за мяжой, і рэгуляванне прававога статусу замежных партнёраў.

8. Заканадаўства аб абароне правоў дзяцей: Варта ўнесці змены для абароны правоў дзяцей, якія выходзяць у грамадзянскіх партнёрствах, уключаючы

пытанні апекі, усынаўлення і сацыяльнага забеспячэння, зыходзячы з прынцыпу найлепшых інтарэсаў дзіцяці.

9. Закон Рэспублікі Беларусь аб рэгістрацыі актаў грамадзянскага стану: Спатрэбіцца ўключэнне працэдур рэгістрацыі і скасавання грамадзянскіх партнёрстваў у органах ЗАГС, для забеспячэння прававой рэгістрацыі і ўліку грамадзянскіх партнёрстваў.

10. Заканадаўства аб медыцынскіх паслугах: Неабходна прадугледзець правы грамадзянскіх партнёраў у сферы медыцынскага абслугоўвання, уключаючы права на наведванне партнёра ў бальніцы, атрыманне медыцынскай інфармацыі і прыняцце рашэнняў аб лячэнні ў выпадку недзеяздольнасці партнёра.

11. Закон Рэспублікі Беларусь аб пенсійным забеспячэнні: Варта прадугледзець пенсійнае забеспячэнне грамадзянскіх партнёраў у выпадку страты кармільца, для забеспячэння сацыяльнай абароны партнёраў, якія страцілі кармільца.

4.2. Увядзенне адукацыйных праграм

Для фармавання талерантнага і інклюзіўнага грамадства неабходна ўвядзенне адукацыйных праграм. Адукацыйныя праграмы ў навучальных установах павінны ўключаць тэмы, прысвечаныя правам чалавека, прынцыпам роўнасці і недыскрымінацыі, правам ЛГБТК+ людзей і інстытуту грамадзянскіх партнёрстваў. Таксама неабходна распрацаваць праграмы павышэння кваліфікацыі для спецыялістаў, праца якіх звязана з прымяненнем заканадаўства і аказаннем паслуг насельніцтву, для забеспячэння іх гатоўнасці да працы ва ўмовах новых прававых норм і прынцыпаў недыскрымінацыі.

Канкрэтызацыя адукацыйных праграм:

- **Для школ і ВНУ:**
 - Уключыць у праграмы курсаў "Грамадзяназнаўства", "Гісторыя", "Сацыялогія" тэмы, прысвечаныя правам чалавека, роўнасці, недыскрымінацыі, уключаючы правы ЛГБТК+ людзей.
 - Стварэнне інтэрактыўных матэрыялаў (відэа, гульні, вэб-сайты) для павышэння інфармаванасці моладзі (гэтыя матэрыялы накіраваны на інфармаванне моладзі пра грамадзянскія партнёрствы, развенчанне міфаў і стымуляванне усвядомленага выбару формы сямейных адносін праз павышэнне юрыдычнай пісьменнасці)

- Правядзенне трэнінгаў для педагогаў па пытаннях талерантнасці і інклюзіі.
- **Для спецыялістаў:**
 - Распрацоўка курсаў павышэння кваліфікацыі для суддзяў, пракурораў, супрацоўнікаў праваахоўных органаў, медыцынскіх і сацыяльных работнікаў.
 - Арганізацыя семінараў і трэнінгаў па пытаннях прымянення антыдыскрымінацыйнага заканадаўства.
 - Стварэнне метадычных рэкамендацый і даведнікаў для спецыялістаў.

Рэалізацыя праграм:

Праграмы могуць рэалізоўвацца дзяржаўнымі навучальнымі ўстановамі, а таксама недзяржаўнымі адукацыйнымі цэнтрамі і арганізацыямі.

Важна наладзіць супрацоўніцтва паміж дзяржаўнымі і недзяржаўнымі арганізацыямі для абмену вопытам і рэсурсамі (абмен вопытам і рэсурсамі ўключае метадычныя напрацоўкі і доступ да аўдыторыі ад дзяржаўных устаноў і інавацыйныя падыходы, экспертызу і спецыялізаваныя матэрыялы ад недзяржаўных арганізацый)

Прыцягненне да распрацоўкі праграм экспертаў з міжнародных арганізацый, якія маюць вопыт у гэтай галіне.

5. ОРГАНЫ, ЯКІЯ ПРЫМАЮЦЬ РАШЭННІ

Рашэнні па рэалізацыі дадзенай канцэпцыі і ўвядзенню інстытута грамадзянскіх партнёрстваў у Беларусі прымаюцца на розных узроўнях дзяржаўнай улады.

1. Парламент
2. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь падпісвае прыняты закон, пасля чаго ён уступае ў сілу. Падпісанне закона аб грамадзянскіх партнёрствах Прэзідэнтам з'яўляецца завяршальным этапам заканадаўчага працэсу.
3. Урад Рэспублікі Беларусь адыгрывае ключавую ролю ў забеспячэнні выканання закона пасля яго ўступлення ў сілу. Урад адказвае за распрацоўку і рэалізацыю сацыяльных праграм, звязаных з увядзеннем інстытута грамадзянскіх партнёрстваў.

4. Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь выступае ў якасці каардынатора распрацоўкі законапраекта і падзаконных актаў, забяспечваючы метадалагічнае і юрыдычнае суправаджэнне працэсу.
5. Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь, Міністэрства аховы здароўя, Міністэрства ўнутраных спраў, Міністэрства адукацыі і іншыя дзяржаўныя органы прымаюць удзел у распрацоўцы і рэалізацыі рэформы ў сваіх сферах кампетэнцыі. Кожны з гэтых органаў адказвае за ўнясенне змяненняў у адпаведныя нарматыўна-прававыя акты і рэалізацыю мер у сваёй сферы адказнасці.

6. НАРМАТЫЎНЫЯ ПРАВАВЫЯ АКТЫ, ЯКІЯ ПАТРАБУЮЦЬ ЗМЯНЕННЯЎ

Для рэалізацыі інстытута грамадзянскіх партнёрстваў спатрэбіцца ўнесці змены і дапаўненні ў цэлы шэраг дзеючых нарматыўна-прававых актаў Рэспублікі Беларусь.

1. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь
2. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб шлюбе і сям'і
3. Грамадзянскі кодэкс Рэспублікі Беларусь
4. Падатковы кодэкс Рэспублікі Беларусь
5. Працоўны кодэкс Рэспублікі Беларусь
6. Закон Рэспублікі Беларусь аб дзяржаўным сацыяльным страхаванні
7. Закон Рэспублікі Беларусь аб прававым статусе замежнікаў і асоб без грамадзянства
8. Заканадаўства аб абароне правоў дзяцей
9. Закон Рэспублікі Беларусь аб рэгістрацыі актаў грамадзянскага стану
10. Заканадаўства аб медыцынскіх паслугах
11. Закон Рэспублікі Беларусь аб пенсійным забеспячэнні